

3. *Уголовный кодекс Украины* : науч.-практ. коммент. / отв. ред. Лещенко С. С., Шакур В. И., Антипов В. И., Клименко В. А. — К. : Правові джерела, 1998, — 1088 с.

4. *Бортник В. А.* Кримінально-правова охорона честі та гідності особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. А. Бортник ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2004. — 17 с.

5. *Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус судів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян* : Закон України від 16 січня 2014 року № 721-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/721-18/page>

6. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року* : Закон України від 23 лютого 2014 року № 767-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/767-18>

Олександр Сергійович СОТУЛА,

канд. юрид. наук, докторант Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ СПОСОБОМ, НЕБЕЗПЕЧНИМ ДЛЯ ЖИТТЯ БАГАТЬОХ ОСІБ, У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Підвищений ступінь суспільної небезпеки діяння, передбаченого пунктом 5 частини другої статті 115 КК України, обумовлений тим, що вбивство відбувається способом, небезпечним для життя багатьох осіб, який свідомо для винного становить реальну небезпеку для життя не тільки потерпілого, але й інших осіб.

Поняття способу, небезпечного для життя багатьох осіб, припускає як наявність певної категорії засобів, так і відповідної обстановки їхнього застосування, що створює погрозу множинності злочинних наслідків. Для кваліфікації вбивства, вчиненого таким способом, необхідно встановити, що винний свідомо застосував даний спосіб заподіяння смерті, який становив реальну небезпеку для життя не тільки наміченої жертви, але й інших осіб, позбавлення життя яких не є метою цього діяння.

В принципі, таке бачення змісту зазначеної норми викладено у пункті 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лю-

того 2003 року, де зазначено, що «умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, має місце тоді, коли винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує спосіб вбивства, небезпечний для життя не тільки однієї людини, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною» [1].

Якщо додержуватися роз'яснень даного Пленуму Верховного Суду України, то для кваліфікації діяння як вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб, достатня наявність загрози загибелі хоча б однієї людини (крім потерпілого). При цьому погроза повинна бути реальною, а не уявною або передбачуваною. Для такої кваліфікації діяння також необхідно, щоб винний до реалізації об'єктивної сторони злочину (тобто завідомо) усвідомлював спосіб, який небезпечний не тільки для життя потерпілого, але й для життя інших осіб. Цю ознаку передбачає Кримінальний кодекс Грузії, який у нормі, що встановлює відповідальність за умисне вбивство, вчинене способом, що створює небезпеку життю і здоров'ю інших осіб, прямо вказує на його завідомість для винного [2, с. 167].

Слід зазначити, що якими конкретно можуть бути способи вчинення злочину, передбаченого пунктом 5 частини другої статті 115 КК України, у постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 долі не роз'яснено.

Аналізуючи відповідне законодавство країн романо-германської правової сім'ї, треба зазначити, що законодавці використали три варіанти формулювання способу вчинення цього кваліфікованого вбивства.

Перша група застосувала термін «способом, небезпечним для життя багатьох осіб». Друга група використовує у відповідних нормах термін «загальнонебезпечним способом». Третю групу складають норми, в яких законодавець прямо вказує на засоби, за допомогою яких винний вчиняє таке кваліфіковане вбивство. Отже, основна дискусія щодо кваліфікуючих ознак цього вбивства точиться між представниками першої та другої умовних груп.

На підтримку представників першої групи, до якої входить і українська кримінально-правова наука і практика, треба сказати, що відповідальність за вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, існує більше сторіччя, і можна припустити, що й доктрина, і практика кримінального права мають устояне визначення та ознаки даного поняття.

Більшість авторів поступово схилилася до думки, що для визнання способу небезпечним для життя багатьох людей досить того, щоб існувала небезпека не тільки для однієї людини. Однак на цьому спільність підходу закінчується і починаються різні інтерпретації того, що розуміється під способом, небезпечним не тільки для однієї людини.

Професор С. І. Тишкевич зробив висновок про те, що відповідальності за вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох людей, підлягає не тільки особа, що поставила при вбивстві в небезпеку «багатьох людей», але й особа, яка для досягнення злочинної мети використовувала спосіб, небезпечний хоча б для одної «іншої особи» [3, с. 53].

Академіки М. І. Бажанов і В. В. Стапис зробили аналогічний висновок. Так, вони відзначили, що вказівка закону про небезпеку для життя багатьох людей слід розуміти як небезпеку заподіяння смерті не тільки потерпілому, а ще хоча б одній людині. На їхню думку, розглянутий пункт статті, що передбачає відповідальність за вбивство способом, небезпечним для життя багатьох людей, застосовується і тоді, коли з урахуванням використаних знарядь вбивства небезпека загрожувала життю одної особи, але міг постраждати кожний з тих, що перебував в цьому місці [4, с. 39—40].

Академік В. І. Борисов висловив точку зору про те, що вказівку закону на небезпеку для життя багатьох людей слід розуміти як небезпеку заподіяння смерті не тільки потерпілому, але ще хоча б одній людині. Тому, на їхню думку, вбивство кваліфікується як вчинене способом, небезпечним для багатьох осіб, і тоді, коли з урахуванням використовуваних знарядь вбивства небезпека загрожувала життю одної особи, але жертвою міг стати будь-хто, що перебував у цьому місці [5, с. 19].

Таким чином, ціла група авторів вважає, що спосіб вбивства повинен визнаватися небезпечним для життя багатьох людей у тих випадках, коли могла настати смерть будь-якої людини із числа тих, хто піддавався небезпеці.

Прихильники формулювання відповідної норми з використанням терміна «загальнебезпечним способом» вважають, що такий спосіб вбивства можна кваліфікувати лише тоді, коли в результаті дій винної особи одночасно було піддано небезпеці життя не менше як двох людей. В навчальній літературі, зокрема, вважається, що сутність загальнебезпечного способу вчинення вбивства полягає в тому, що в результаті його використання створюється небезпека для життя двох і більше осіб, а не тільки однієї людини, — винний

застосовує вибухові пристрої, отрутні та радіоактивні речовини, організує підпал приміщень або використовує вогнепальну зброю в багатолюдних місцях, а також вдається до інших джерел підвищеної небезпеки [6, с. 55].

Наведені точки зору свідчать, що обидва формулювання досліджуваного складу, як «вбивство загальнонебезпечним способом», так і «вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб» не поміняли його суті. Уявляється, що для законодавства країн другої умовної групи відбулося лише редакційне уточнення формулювання закону, що передбачає відповідальність за вбивство способом, небезпечним для життя багатьох людей.

Підтвердженням цього може слугувати й те, що у Кримінальному кодексі України поряд з терміном «способом, небезпечним для життя багатьох осіб», викладеним у пункті 5 частини другої статті 115, законодавець у пункті 12 частини першої статті 67 при визначенні обставин, які обтяжують покарання, використовує формулювання «вчинення злочину загальнонебезпечним способом».

На наш погляд, суть вбивства вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб, так само як і вбивства, вчиненого загальнонебезпечним способом, полягає в тому, що при вчиненні злочину дії винного становлять небезпеку для життя, як мінімум, ще однієї людини, крім потерпілого.

Л і т е р а т у р а

1. *Про судову практику* в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>.
2. *Уголовный кодекс Грузии* / [науч. ред. З. К. Бигвава; вступ. ст. В. И. Михайлова; обзорн. ст. О. Гамкрелидзе; пер. с груз. И. Мериджанашвили]. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. — 407 с.
3. *Тишкевич С. И.* Квалификация преступлений против жизни : учебное пособие / С. И. Тишкевич. — Минск : Изд-во МВШМ МВД СССР, 1991. — 78 с.
4. *Сташис В. В.* Личность под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекса Украины с научно-практическим комментарием) : научное издание / В. В. Сташис, М. И. Бажанов. — Симферополь : Таврида, 1996. — 235 с.
5. *Борисов В. И.* Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации / В. И. Борисов, В. Н. Куц. — Х. : Консум, 1995. — 104 с.
6. *Уголовное право. Особенная часть* : учебник / [Афанасьев Н. Н., Ветров Н. И., Габдрахманов Р. Л. и др.] ; отв. ред.: Н. И. Ветров, Ю. И. Ляпунов. — М. : Новый Юрист, 1998. — 766 с.